

Orale woordenschat en het iWNT

Jacques Van Keymeulen en Magda Devos
Universiteit Gent

1. Inleiding

1.1. Dialectwoordenwoordenboeken en het WNT

Met het lanceren van het iWNT (in 2007) en het koppelen van dat gigantische woordenboek aan de digitale versies van het *Vroegmiddelnederlands Woordenboek* (VMNW, in 2008), *Oudnederlands Woordenboek* (ONW) en *Middelnederlands Woordenboek* (MNW, allebei in 2009), is er een reusachtige verzameling historische woordenschat digitaal beschikbaar gekomen, die dank zij de geavanceerde zoekfuncties makkelijk bevroegd kan worden¹. Die vier woordenboeken zijn in hoofdzaak gebaseerd op data geëxcerpeerd uit geschreven teksten, maar ook – zeker in het geval van het MNW en WNT – op bestaande woordverzamelingen.

Niet alle woorden echter zijn in geschrifte overgeleverd, hoewel etymologisch onderzoek aantoonde dat heel wat 'orale' woorden zeer oud kunnen zijn, en dus veel kans hebben gehad in de loop der tijden in een of andere tekst terechtgekomen te zijn. Grote delen van de traditionele dialectwoordenschat zijn vandaag de dag historisch geworden, enerzijds wegens het verdwijnen van de referenten waarnaar de traditionele woordenschat verwees, anderzijds wegens de druk van de Nederlandse standaardtaal die tot woordvervanging heeft geleid. Het is duidelijk dat stilaan de periode is aangebroken waarin het niet meer mogelijk zal zijn die woordenschat te inventariseren, aangezien hij ook uit het geheugen van de oudste generatie verdwenen zal zijn. Iemand die talig gesocialiseerd is voor 1960, en die bijv. de televisieloze tijd nog enigszins heeft meegemaakt, is nu ouder dan 70. De verzamelingen dialectwoorden die in de grote regionale woordenboeken als *Woordenboek van de Vlaamse Dialecten* (WVD), *Woordenboek van de Brabantse Dialecten* (WBD) en *Woordenboek van de Limburgse Dialecten* (WLD) en de andere woordenboeken van Weijns school² zijn opgeslagen, kunnen dan ook als het definitieve eindpunt van de inventarisatie van de traditionele dialectwoordenschat in de Nederlanden beschouwd worden. In elk geval zal het in de toekomst niet meer mogelijk zijn dergelijke grootscheepse projecten tot een goed einde te brengen.

Louter oraal overgeleverde woordenschat – woordenschat dus die niet tot de schrijftaal is doorgedrongen of die in elk geval niet via schrijftaal is overgeleverd – is uit de aard der zaak via dialectwoordenboeken in het WNT terechtgekomen. Moerdijk (1994:10-11) beschrijft in zijn *Handleiding bij het Woordenboek der Nederlandsche Taal* (WNT) de handelwijze bij het al dan niet opnemen van dialectwoorden in het WNT: “*Plaatselijke woorden of woorden die slechts in enkele gewesten bekend waren, hoorden binnen de visie van De Vries evenmin in het Woordenboek thuis. Zij zouden het zicht op wat in de taal werkelijk algemeen was alleen maar vertroebelen. Slechts dialectwoorden die men in een ruime kring bekend achtte, zou men honoreren. Bovendien kon men ze opnemen als zij uitdrukkingmiddel waren voor een begrip waarvoor de algemene taal geen geschikt woord kende.*”

¹ In 2010 is ook het *Woordenboek der Friese Taal* (WFT) aan de database toegevoegd.

² Die andere woordenboeken behandelen oostelijk-Nederlandse dialecten als de dialecten van de Achterhoek en de Liemers (WALD), het Gelders (WGD) en de dialecten van Overijssel (WOD).

Volgens Moerdijk (1994:10-11) werden die criteria dan gaandeweg versoepeld. De klemtoon kwam bij het WNT te liggen op het "*objectief-beschrijvende*" en op "*strikt taalhistorische criteria*". Het taalhistorische belang van de dialectwoorden lag ook aan de basis "*van de beslissing om dialectgegevens van de cesuur van 1921 uit te zonderen*". De Vries' criterium van de ruime verspreiding bleef bewaard (zie de *Canones*³) - maar werd erg rekkelijk opgevat. "*Als gevolg van die eigenschappen*", aldus Moerdijk, "*is er een kloof tussen theorie en praktijk. Men vindt in het WNT dan stellig ook vele dialectgegevens die amper of niet voor het predikaat 'ruim verbreid' in aanmerking komen. Ook in de oudste delen, waar dialectwoorden nogal eens als vaktermen uit de landbouw of uit enig ambacht 'binnengesmokkeld' werden. ... Zeker is wel dat met de toenemende stroom dialectwoordenboeken na zijn tijd (d.i. van De Vries, JVK) ook de dialectgegevens in het WNT evenredig toenamen*".

Moerdijk (1994:274 vlg.) presenteert een aantal cijfers - en commentaar daarbij - in verband met de bronnen van het WNT. Het aantal gebruikte dialectwoordenboeken blijkt op te lopen van 37 (gegeven voor 1943) tot 228 (gegeven voor 1975); een en ander heeft uiteraard te maken met de omstandigheid dat er in de beginperiode van het WNT nog maar weinig dialectwoordenboeken voorhanden waren. De tabel (Moerdijk 1994: Fig. 11, naast blz. 286) laat voor "*dialectwoordenboeken, monografieën e.d.*" in de verschillende periodes de volgende verhoudingen zien: 1600-1699 = 1; 1700-1799 = 7; 1800-1921 = 67; na 1921 = 153; samen 228. De opname van dialectwoordenboeken werd overigens na 1976 niet gestaakt; in dat jaar werd nochtans besloten geen bronnen van na 1921 meer te benutten. Moerdijk (1994:278) concludeert: "*... in de recentste delen van het WNT (de letters U, V, W, X, Y, Z) zal men verreweg de meeste dialectgegevens aantreffen*". Hij laat in het algemeen ook enige reserve horen omtrent de intensiteit waarmee de diverse bronnen werden gebruikt; het is moeilijk daarover een klaar beeld te bekomen (zie Moerdijk 1994:279).

Het aandeel van de dialectwoorden in het WNT was het onderwerp van de bijdrage van Tempelaars (1991) in het themanummer over dialectlexicografie van *Taal en Tongval*. Hij vat de situatie als volgt samen. Er zijn in de verhouding tussen het WNT en de dialectwoordenschat drie fasen te onderscheiden: de periode 1864-1888, die zich kenmerkt door een "*pijnlijk tekort*" aan dialectwoordenboeken; de periode 1889-1976, waarin de dialectwoordenboeken een steeds grotere rol gaan spelen, en de periode 1977-1991, waarin het aandeel van de dialectwoordenboeken in het WNT naar verhouding "*zeer groot – of zo men wil: te groot*" is geworden⁴. Die laatste periode heeft volgens de auteur duidelijk gemaakt dat er nood is aan bezinning en hij merkt op: "*Een bloeiende LAT-relatie is een andere, voor beide partijen meer bevredigende optie*" (Tempelaars 1991: 151-152).

Het richtsnoer in de *Canones* dat volgens Tempelaars (1991:146) voor de laatste periode van het WNT gold, was: "*Van de dialectwoorden komen alleen in aanmerking die welke van meer dan lokaal belang, en die welke uit taalkundig en semantisch oogpunt belangwekkend zijn. De bijzondere of afwijkende betekenis die tot de algemene taal behorende woorden in de dialecten hebben, worden zo volledig mogelijk behandeld*". Eventuele dialectische betekenissen van woorden die ook in de standaardtaal voorkomen, worden dus in principe altijd opgenomen; voor de andere dialectwoorden moet de redacteur dan geval per geval

³ De *Canones Lexicographici* voor redacteurs en aspirant-redacteurs zijn de interne richtlijnen voor de bewerking van de woordenboekartikelen van het WNT.

⁴ Tempelaars (1991:148) wijdt die toename aan het feit dat de WNT-redactie in 1976 de beschikking kreeg over een fotokopieertoestel, waarna de redacteurs konden werken met fotokopieën van de dialectwoordenboeken.

beslissen of een woord algemeen genoeg is of etymologisch voldoende belangwekkend om een opname te verantwoorden.

1.2. Dialectwoorden in het WNT: een ongelijke behandeling

Uit de teksten van Tempelaars (1991) en Moerdijk (1994) valt af te leiden dat de dialectwoordenschat in het WNT op een erg ongelijke manier is behandeld. Op de eerste plaats is het aantal beschikbare dialectwoordenboeken in de loop der decennia zeer toegenomen, waardoor de mate waarin dialectgegevens zijn opgenomen in het WNT op ongelijke wijze over de letters van het alfabet verspreid is. Op de tweede plaats zijn de criteria op grond waarvan men dialectwoorden al dan niet opnam in de loop van de bewerkingstijd van het WNT geëvolueerd. Op de derde plaats laten de taalhistorische of geografische criteria in de *Canones* voor de redacteurs heel wat speelruimte. Hoe moet men bijvoorbeeld de ‘algemeenheid’ van een dialectwoord beoordelen als er geen woordkaarten of andere gegevens over de verspreiding van dat woord beschikbaar zijn? De ene redacteur zal allicht wel rekkelijker zijn opgetreden zijn dan de andere. Het gevoel van Tempelaars is overigens dat men na 1976 in elk geval té rekkelijk was geworden. Het is inderdaad voor een lexicograaf verleidelijk om in geval van twijfel een woord toch op te nemen, en nagenoeg alle dialectwoorden zijn wel op een of andere manier belangwekkend vanuit taalhistorisch oogpunt. De behandeling van de dialectwoorden in het WNT als geheel kan op die manier moeilijk gelijkmatig en evenwichtig genoemd worden (zie ook Tempelaars 1991:146).

In wat volgt, zullen we proberen te schetsen hoe zo’n LAT-relatie tussen WNT en dialectwoordenboeken eruit zou kunnen zien. De titel van Tempelaars artikel ‘Tussen droom en daad, met wetten en bezwaren’, zou overigens ook goed passen voor mijn bijdrage. Alle lexicografische plannen - ook die die hieronder gepresenteerd zullen worden - duren immers erg lang en zijn daardoor erg duur. De opvatting dat *Living Apart Together* de ideale verhouding is tussen de lexicografie van de standaardtaal en die van de dialecten, heeft er in elk geval voor gezorgd dat vanuit het INL nooit fondsen voor de dialectlexicografie ter beschikking werden gesteld.

In onze bijdrage gaan we eerst steekproefsgewijs na in hoeverre dialectwoorden die geregistreerd zijn in de drie regionale dialectwoordenboeken van het zuidelijke Nederlands in hun toepasselijke betekenis terug te vinden zijn in het iWNT en de daaraan gelinkte historische online-woordenboeken. De zoekopdrachten die we gebruikten, lichten we toe in paragraaf 1.1. en vervolgens laten we de resultaten zien voor de begrippen 'vlinder' en 'ijverig' (paragrafen 1.2. en 1.3.). In paragraaf 2 presenteren we de conclusies en doen we een voorstel.

2. Een steekproef voor 'vlinder' en voor 'ijverig'

2.1. De zoekopdrachten

In wat volgt, zal voor twee dialectische woordbestanden uit de zuidelijk-Nederlandse dialecten nagegaan worden in hoeverre de geattesteerde woordenschat in het iWNT, én in de daaraan gelinkte historische woordenboeken, is opgenomen - en met welke betekenis. We kozen voor een begrip uit de concrete sfeer, 'vlinder' en een begrip uit de abstracte sfeer, nl. 'ijverig'. Voor het eerste woordbestand baseerden we ons op het zuidelijke deel van de woordkaart voor 'vlinder' van Van der Sypt en Van Keymeulen (1994); de woordverzameling voor 'ijverig' werd gehaald uit Devos en De Tier (2009). Niet alle woorden werden voor de beide begrippen nagekeken, maar enkel die die een voldoende verspreiding hadden om de respectievelijke woordkaarten te halen en bijgevolg als volwaardige lexicalisaties van het

concept beschouwd kunnen worden. Een woord als *flieflodder*, dat in het WVD enkel voor Deerlijk is geattesteerd, staat weliswaar in het WNT, maar wordt dus niet in ons onderzoek betrokken.

We gingen dus na in het iWNT en in de daaraan gekoppelde woordenboeken of het woord als trefwoord (= hit voor 'origineel trefwoord') voorkwam. Als dat niet het geval was, deden we ook een zoektocht met 'woord in artikel', m.a.w. we gingen na of het woord voorkwam in enig onderdeel van de microstructuur. Die laatste zoektocht is, net als 'woord in betekenis' overigens enkel mogelijk dank zij de internetapplicatie van het WNT; in het gedrukte WNT komt men dialectwoorden veel moeilijker op het spoor. We presenteren hieronder de resultaten van de zoekopdrachten in tabelvorm, en voorzien ze dan van commentaar. Voor het WNT maken we bij de tabellen een onderscheid tussen 'origineel trefwoord' en 'woord in artikel'; voor de andere woordenboeken deden we dat niet. In de tabellen hieronder wordt met een kruisje aangegeven of het woord met een toepasselijke betekenis in het woordenboek is opgenomen; de afkorting 'n.v.t.' geeft aan dat de woordvorm weliswaar is opgenomen, maar niet in een toepasselijke betekenis.

2.2. De 'vlinder'-woorden in het zuidelijke Nederlands in het WNT en de historische woordenboeken

'vlinder'	WNT		ONW	VMNW	MNW
	Hit als 'origineel trefwoord'	Hit(s) als 'woord in artikel'			
boterkapel	x	-	-	-	-
boterschijte	x	-	-	-	x
boterschijter	-	-	-	-	-
boterschuite	-	x	-	-	-
botersnep	-	x	-	-	-
botervijver en var.	-	-	-	-	-
fiefouter	-	-	-	-	-
fijfouter	x (met verwijzing naar flieflodder)	-	-	-	-
fliebouter	-	-	-	-	-
flieflouter	-	x	-	-	-
flijflouter	-	-	-	-	-
vlieflouter	-	-	-	-	-
fliefluitier	-	-	-	-	-
vliefluitier	-	-	-	-	-
fliegelantier	-	-	-	-	-
vliegelantier	-	-	-	-	-
flikflodder	-	-	-	-	-
flikflotter	-	-	-	-	-
flikkelantier	-	-	-	-	-
flikkerantier	-	-	-	-	-
flikketeer	-	-	-	-	-
flinkflouter en var.	-	x	-	-	-

kapel(letje)	x	-	-	-	x
marmot	n.v.t.	-	-	-	n.v.t.
mot	n.v.t.	-	-	-	-
mottevijver en var.	-	-	-	-	-
pannelapper	-	n.v.t.			
pallapper	-	-	-	-	-
panneplekker	-	x	-	-	-
pannevogel	-	x	-	-	-
papillon(tje)	-	n.v.t.	-	-	-
pemel	-	x	-	n.v.t.	-
pennevleugel	-	-	-	-	-
pennenvogel	x	-			x
penvogel	-	-	-	-	-
pepel	x	-	-	-	x
peper	-	-	-	-	-
piepel	-	x	-	-	-
pimpel	x	-	-	-	-
poppelon(tje)	-	-	-	-	-
roepepel	-	-	-	-	-
roevogel	-	-	-	-	-
schijteboter	-	-	-	-	-
schijtebut	-	-	-	-	-
schijtekabuts	-	-	-	-	-
schoenlapper	x	-	-	-	-
snuffel	-	-	-	-	-
snuffelteer	-	-	-	-	-
vliegebout	-	x	-	-	-
vliegebouter	-	x	-	-	-
vliegewouter	-	-	-	-	-
vliegenbout	-	-	-	-	-
vliegenbouter	-	x	-	-	-
vliewouter	-	x	-	-	-
vlijbouter	-	-	-	-	-
vlim	n.v.t.	-	-	-	-
vlinder	x	-	-	-	-
wiewouter	x	-	-	-	x
wijwouter	x	-	-	-	x
uil(tje), nuil(tje)	x	-	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
zomervogel(tje)	x	-	-	-	-

Tabel 1. Attestatietabel van de zuidelijke 'vlinder'-woorden in het iWNT en de historische woordenboeken

De mate van attestatie voor de dialectwoorden voor 'vlinder' in het WNT valt o.i. mee. Van de 61 'vlinder'-woorden in het lijstje zijn er 13 die via de zoekfunctie 'origineel trefwoord' te traceren zijn met een vlinderbetekenis. *Mot*, *marmot* en *vlim* zijn wel opgenomen, maar niet met een toepasselijke betekenis. Via 'woord in artikel' konden nog 13 woorden extra

teruggevonden worden. We komen dus uit bij 26 dialectwoorden⁵ die we in het iWNT kunnen terugvinden. Die woorden zijn uiteraard via dialectwoordenboeken (o.a. De Bo), maar ook via bijv. Kiliaan in het WNT terechtgekomen; een aantal dialectwoordenboeken geven synoniemen, waardoor het aantal attestaties in het WNT is toegenomen. De opgenomen woorden worden echter niet allemaal (enkel) in het zuidelijke Nederlands thuisgewezen.

Een aantal hierboven opgesomde woordvormen kan als varianten van elkaar opgevat worden, zoals *vliegebout*, *vliegebouter*, *vliegenbout* en *vliegenbouter* of *vliegewouter* en *vliewouter*, en het valt uiteraard niet te verwachten dat elke variant in het WNT is terechtgekomen (soms is dat overigens wel het geval, zoals voor *wiewouter* en *wijwouter*). De getallen hierboven moeten dus wat gerelativeerd worden. Toch zijn er een paar woorden die een relatief groot gebied bezetten, en toch niet in het WNT voorkomen - ook niet in de vorm van een variant. Dat zijn *fliketeer* (met de secundaire vormingen *flikkelantier*, *flikkerantier*, *fliege-* en *vliegellantier*) in het noordoosten van de provincie Antwerpen, samenstellingen met *-vijver* (*botervijver*, *mottevijver* ...) in het Waasland, *snuffel(teer)* in Belgisch en Nederlands Limburg. Een geringer geografische bereik hebben de niet-opgenomen samenstellingen met *roe-* (*roepepel*, *roevogel*) in het Nederlands Limburg en met *schijte-* (*schijteboter*, *schijtebuts*, *schijtekabuts*) in het zuiden van Frans-Vlaanderen. Een en ander heeft uiteraard te maken met het feit dat sommige dialectwoordenboeken pas na de redactie van de betreffende WNT-afleringen beschikbaar zijn gekomen.

De afwezigheid van de meeste vlinderbenamingen in de historische woordenboeken als het ONW, VMNW en MNW hoeft natuurlijk niet te verwonderen. De tekstoverlevering voor de oudere taalfases is niet alleen vrij beperkt, maar ook zijn de overgeleverde teksten voor een groot deel beheersdocumenten (ambtelijke bescheiden, rekeningen e.d.), waarin sommige woordvelden om evidente redenen niet voorkomen. Een woord voor vlinder zou denkelijk uit een literaire (of didactische) bron moeten komen; voor de 13de eeuw (VMNW) is geen enkel van onze dialectwoorden geattesteerd⁶. In het MNW zijn er wel een aantal vlinderwoorden terechtgekomen vooral via Kiliaan (*boterschijte*, *botervogel* ...), de *Gemma vocabulorum* (1494, met de vorm *coppel*) of andere glossaria (zie het MNW sub *cappelenvogel*), naar zelden uit primaire bronnen. Door de zoekopdracht met *vlinder* voor 'woord in betekenis' leren we wel dat *papilio* in het VMNW staat (1287, West-Vlaanderen); in het MNW wordt naast *cappel/coppel* ook *honingvloy* (1488, Holland), *pennenvogel*, *pellenvogel*, *pepel*, *boterschitte*, *vleke*, *vledder* (alle uit Kiliaan, niet altijd voor het zuidelijke Nederlands), *vivalter* en *viveltere* aangehaald. Het is echter duidelijk dat de meeste van onze vlinderwoorden, hoewel die een hoge ouderdom kunnen hebben (zie Van Keymeulen 2007), niet in de historische woordenboeken zijn vastgelegd.

2.3. De woorden voor 'ijverig' in het zuidelijke Nederlands in het WNT en de historische woordenboeken

'ijverig'	WNT		ONW	VMNW	MNW
	Hit als 'origineel trefwoord'	Hit(s) als 'woord in artikel'			
beziëld	n.v.t.	n.v.t.	-	-	-
courageus	n.v.t.	-	-	-	-

⁵ Het huidige standaardtaalwoord *vlinder*, en het oudere standaardtaalwoord *kapel* inclusief.

⁶ Maerlant heeft het in zijn *Der Naturen Bloeme* (ca. 1266) wel over de *papilio*, maar vermeldt helaas geen Nederlandse naam voor het diertje.

couragig	-	-	-	-	-
dapper	x	-	-	x	x
fel	n.v.t.	n.v.t.	-	n.v.t.	n.v.t.
generig	-	n.v.t.	-	-	-
grif	n.v.t.	n.v.t.	-	-	-
hevig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	-	n.v.t.
ijverig	x	-	-	-	-
ijvertig	-	-	-	-	-
moedig	x	-	-	-	x
naarstig	x	-	-	-	x
naarsterig	-	-	-	-	-
nijver	x	-	-	-	-
nijverig	x	-	-	-	-
noest	x	-	-	-	-
noestig	-	x	-	-	-
nugger	-	-	-	-	-
schappelijk	n.v.t.	n.v.t.	-	-	-
vlijtig	x	-	x	x	x
vroom	n.v.t.	n.v.t.	-	-	n.v.t.
willig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Tabel 2. Attestatietabel van de zuidelijke 'ijverig'-woorden in het iWNT en de historische woordenboeken

Zoals hierboven is gebleken, ontbreekt in het WNT een aantal dialectwoorden, maar soms blijven vaker dan de woorden zelf de dialectische betekenissen onvermeld. Een illustratieve case hiervan vormt de heteronymie van het begrip 'ijverig'. Van de 22 in kaart gebrachte heteroniemen staan er negen als trefwoord én met de toepasselijke betekenisomschrijving in het WNT. Vier woorden zijn er helemaal niet terug te vinden, noch als trefwoord, noch als woord in een artikel. Twee daarvan, *ijvertig* en *naarsterig*, die elk een gebiedje bestrijken in Nederlands-Limburg, zijn afleidingen van woorden die in het WNT een apart lemma krijgen en daar (onder meer) de betekenis 'ijverig' toegekend krijgen. Het ontbrekende *couragig*, in Zuid-Oost-Vlaanderen en Zuid-Brabant een veel voorkomend heteroniem voor 'ijverig', komt van het zelfstandig naamwoord *courage*, dat in het WNT wel als trefwoord gehonoreerd is, maar niet in de ons interesserende betekenis wordt verklaard. Het vierde ontbrekende woord is *nugger*, waarvan de afwezigheid in het WNT enigszins bevreemdt, aangezien het in Kiliaan staat met als verklaring o.m. 'agilis' (bedrijvig). Verder tellen we negen heteroniemen die weliswaar in het WNT terug te vinden zijn, acht daarvan als trefwoord en eentje als woord in een ander artikel, maar niet als benamingen voor het concept 'ijverig' gedefinieerd worden. Toch zijn al die woorden in de regionale woordenboeken van het zuidelijke Nederlands frequent geattesteerd met een frequentie die aangeeft dat het hier wel degelijk om specifieke lexicalisaties gaat van het begrip 'ijverig'. Bijna alle vormen ze trouwens een behoorlijk dicht bezet gebied – zij het van variabele omvang – op de dialectkaart: *courageus* in de westelijke helft van Vlaams-Brabant, *schappelijk* en *willig* op de Zeeuwse Eilanden, *grif* in Noord-Brabant, *fel* in het westen van Belgisch-Limburg, *vroom* in het midden van die provincie, *bezield* in de omgeving van het Noord-Brabantse Tilburg en *generig* in de buurt van het West-Vlaamse stadje Roeselare. Alleen *hevig* vertoont een sporadische, diffuse verspreiding in de Belgische provincies Antwerpen, Brabant en Limburg. De betekenissen die deze woorden in het WNT meekrijgen, zijn met 'ijverig' verwant, maar dat helpt de lezer niet die de

gebruikelijke woorden voor dit concept opspoorde door het woord *ijverig* of één van zijn standaardtalige synoniemen als zoekterm middels de zoekfuncties ‘woord in artikel’ en ‘betekenis’ door de WNT-tekst te sturen. Onze opzoekingen in de andere historische woordenboeken leverden geen nieuwe relevante informatie op: de vier heteroniemen voor ‘ijverig’ die er geattesteerd zijn, t.w. *vlijtig*, *moedig*, *naarstig* en *dapper*, staan ook in het WNT. De zoekterm *ijverig* via 'woord in betekenis' leverde volgende 19 synoniemen / heteroniemen op: *happig*, *nechtig*, *nijndig*, *noest*, *opereus*, *studdy*, *vinnig*, *vlijtig*, *vlijtiglijk*, *voortvarend*, *vrijmoedig*, *vroommoedig*, *vurig*, *vuriglijk*, *wakkerlijk*, *werig*, *werkzaam*, *wijs* en *wreed*.

3. Een LAT-relatie: het WNT en de dialectwoordenboeken

De drie regionale dialectwoordenboeken van het zuidelijk-Nederlandse gebied (WVD, WBD en WLD) documenteren een reeds historisch geworden woordenschat die op een hoge ouderdom kan bogen. Die woordenschat is mondeling overgeleverd en is daardoor lang niet altijd vastgelegd in het WNT of in de historische woordenboeken, die op geschreven bronnen gebaseerd zijn. De hierboven gepresenteerde steekproef maakt duidelijk dat zowel dialectische woordvormen als woordbetekenissen in het WNT ontbreken.

Bepaalde zoektochten in het digitale WNT leveren geen waterdicht resultaat op. Als men te weten wil komen welke synoniemen of heteroniemen voor *ijverig* in het WNT voorkomen en vervolgens *ijverig* als zoekterm gebruikt voor 'woord in artikel' of 'woord in betekenis', dan levert het resultaat zeer veel ruis op. Het woord kan immers ook voorkomen in de microstructuur van heel wat andere woorden. Bovendien is het niet duidelijk met welke synoniemen van *ijverig* men de zoekopdracht zou moeten herhalen.

We kunnen besluiten dat de orale taaltraditie weliswaar via secundaire bronnen, nl. via dialectwoordenboeken, in het WNT (en MNW) terecht kwam, maar dat dat op een zeer onvolkomen manier gebeurde. De taalhistorische argumenten om dialectwoorden op te nemen, zoals hierboven door Moerdijk verwoord, blijven echter onverkort gelden. Een en ander is uiteraard moeilijk recht zetten door een herwerking van het WNT zelf, zodat enkel de LAT-relatie van Tempelaars (1991) als optie overblijft. We stellen voor de toekomst het volgende voor.

De onomasiologisch geordende woordenboeken van Weijns school zijn in eerste instantie te beschouwen als geordende materiaalbasissen voor dialectgeografisch onderzoek. Ze bieden in essentie materiaal voor een woordatlas. Om de nadelen op semantisch gebied, die door een onomasiologische ordening worden teweeggebracht, op te vangen, werd in Van Keymeulen (2009) een voorstel gedaan om de bestaande semasiologisch geordende, alfabetische (amateur)woordenboeken, in een database onder te brengen en op die manier het **Woordenboek van de Nederlandse Dialecten** (WND) tot stand te brengen. De geografische dimensie van de dialectwoordenschat wordt dan door de onomasiologische woordenboeken verzorgd; de semantische dimensie door het WND. Zaak is op termijn de gegevensbestanden van de onomasiologische en semasiologische dialectlexicografie aan de lexicale taalbank iWNT te linken. zodat de taalwetenschap van de toekomst over een volledig overzicht kan beschikken van de Nederlandse woordenschat. Voor de onomasiologische woordenboeken is dat proces al aan de gang: een groep vrijwilligers is doende om de gegevens van de grote

regionale woordenboeken aan de iWNT-trefwoorden te verbinden (voor een voorbeeld, zie o.a. het lemma vlinder (koppelingen) in het iWNT)⁷.

Bibliografie

De Bo, L. (1873). *Westvlaamsch Idioticon*. Brugge, Gailliard.

Devos, M. en V. De Tier (2009), Aan een ijverig geleerde. Heteroniemen voor 'ijverig' in de dialecten van het zuidelijke Nederlands. In: Beijk, E. e.a. (red.), *Fons Verborum. Feestbundel voor prof. dr. A.M.F.J. Moerdijk, aangeboden door vrienden en collega's bij zijn afscheid van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie*. Leiden, Instituut voor Nederlandse Lexicologie / Amsterdam, Gopher BV. blz. 497-507.

Kiliaan = Kiliaan, C. (1599, 1777), *Etymologicum Teutonicae linguae, sive Dictionarium Teutonico-Latinum*. Uitgegeven door G. van Hasselt. Utrecht.

Moerdijk, F. (1994), *Handleiding bij het Woordenboek der Nederlandsche Taal (WNT)*. Sdu Uitgeverij, 's-Gravenhage.

Schoonheim, T. en V. De Tier (2010), Better Nicely Linked than Poorly Copied. Historical and Regional Dictionaries of Dutch Digitally United. In: Dykstra, A. en T. Schoonheim (eds.), *Proceedings of the XIV Euralex International Congress. Ljouwert, Fryske Akademy/Afûk*, blz. 709-717.

Tempelaars, R. (1991), Tussen droom en daad, met wetten en bezwaren. Over het verstandshuwelijk van het WNT met de als bron gebruikte dialectwoordenboeken. In: Berns, J., D. Geeraerts en A. Moerdijk, *Taal en Tongval. Themanummer 4. Dialectlexicografie*. blz. 137-154.

Van der Sypt, K. en J. Van Keymeulen (1994), (Gekleurde) vlinder. (Taalkaart voor het hele Nederlandse en Friese taalgebied). (zie ook Van Keymeulen 2007).

Van Keymeulen, J. (2007), De dialectbenamingen voor de vlinder in de Nederlandse en Friese dialecten. "(Gekleurde) vlinder", eerste digitale taalkaart voor het Nederlandse taalgebied. In: *Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor Volkscultuur in Vlaanderen* 5 (2007). blz. 223-233.

Van Keymeulen, J. (2009), Volkslinguïstiek en dialectlexicografie in de zuidelijke Nederlanden. In: *Lexikos* 19. 314-339.

ONW = Schoonheim, T. (2009). *Oudnederlands Woordenboek*. Leiden, Instituut voor Nederlandse Lexicologie. (online dictionary, Dictionary of Old Dutch, 2009)

MNW = Verwijs, E.;Verdam J. (1885-1929). *Middelnederlandsch Woordenboek*. 's-Gravenhage, Martinus Nijhoff. (Dictionary of Middle Dutch)

WALD = Schaars, L. (1984 -). *Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse Dialecten*. Doetinchem: Staringinstituut.

⁷ Zie ook Schoonheim en De Tier 2010.

WBD = Weijnen, A. e.a. (1967-2005). *Woordenboek van de Brabantse Dialecten*. Assen/Maastricht: Van Gorcum; Groningen/Utrecht: Gopher.

WFT = *Woordenboek der Friese Taal* (Digitale versie 2010, bij iWNT).

WGD = Giesbers, C./Scholtmeijer, H. (2005 -). *Woordenboek van de Gelderse Dialecten*. Utrecht: Matrijs.

WLD = Weijnen, A., J. Goossens e.a., (1983-2008). *Woordenboek van de Limburgse Dialecten (1983-2008)*. Assen/Maastricht: Van Gorcum; Groningen/Utrecht: Gopher.

WNT = *Woordenboek der Nederlandsche Taal* (1864-1998). Digitale versie 1999. Rotterdam, AND Publishers b.v.

WOD = Scholtmeijer, H. (2000-). *Woordenboek van de Overijsselse Dialecten*. Kampen: Stichting IJsselacademie.

WVD = Devos, M. e.a. (1972-). *Woordenboek van de Vlaamse Dialecten*. Gent-Tongeren: Michiels.

WZD = Ghijssen, H.C.M (1964). *Woordenboek der Zeeuwse Dialecten*. Den Haag, Van Goor. [Fraanje, K. e.a. (2003), *Supplement Woordenboek der Zeeuwse Dialecten*. Krabbendijke: Van Velzen]